

Citace záznamu

Zdeňka Michalová, Lucie Bartůňková, Renata Tišlová, Státní zámek Telč, erb císaře Maxmiliána II., *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/548>, vyhledáno 25. 4. 2024.

Státní zámek Telč, erb císaře Maxmiliána II.

Číslo záznamu: 548

Bližší určení díla: reprezentativní erb přidržovaný dvěma gryfy

Památkově chráněno, č. úskp: 15430/7-5249

Umístění: Arkádová chodba v zámecké zahradě, nad vstupem do východního traktu

Date: 1570 až 1576

Telč, zámek, zahrada, celkový pohled na erb (Vojtěch Krajčák, 2019).

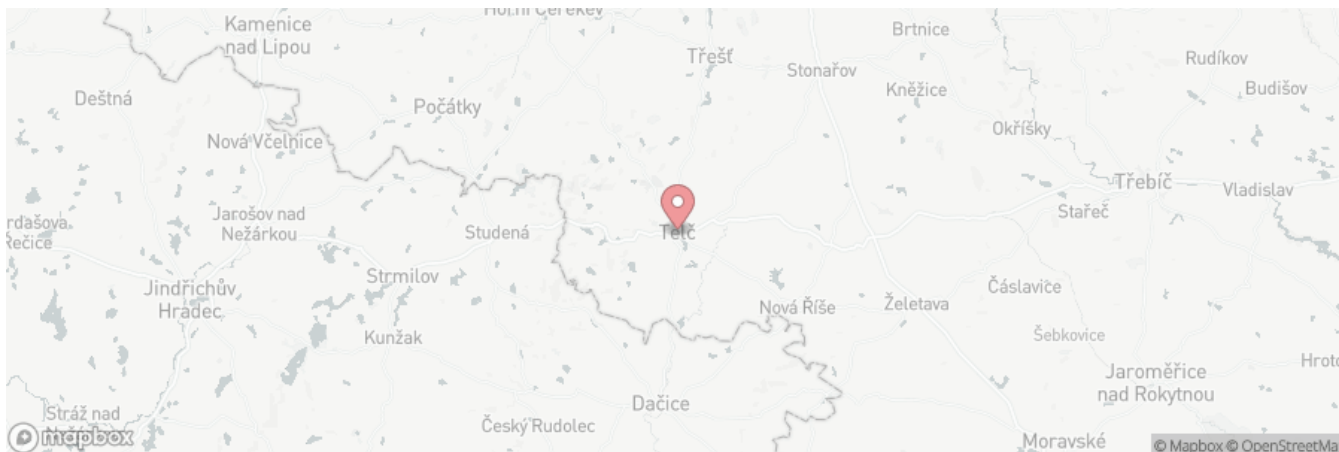
Anotace

Erb císaře Maxmiliána II. vznikl mezi léty 1570–1576 a završuje fragmentárně dochovaný ikonografický program v arkádě zahrady, kde se nacházely portréty habsburských panovníků a jejich malované impresy. Štuk je prezentován bez povrchové úpravy a vyznačuje se identickým složením jako figury Adama a Evy na hlavním nádvoří telčského zámku. Dílo v minulosti prošlo přinejmenším jednou rozsáhlejší opravou.

Abstract

The coat of arms of Emperor Maximilian II was created between 1570 and 1576, and it is the last piece of the preserved fragments of the iconographic program in the garden arcade where portraits of sovereigns from the Habsburg family and their painted impressions used to be found in the past. The stucco decoration is presented without any surface treatment and is characterised by an identical composition to the figures of Adam and Eve in the main courtyard of the Telč Château. The work was thoroughly renovated (at least once).

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Kraj Vysočina	Jihlava (okres)	Telč	Telč
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
nám. Zachariáše z Hradce 1		49.184976761588, 15.452385452164	

Technika štku

Erb je proveden z jemného modelovaného vápenného štku ve vysokém reliéfu. Reliéf je nasazen nad kladím portálu v zahradní arkádě. Modelace je vystavena, včetně plochy pozadí, ve dvou vrstvách. Na sedle hrubší jádro je nanesena jemnozrná bílá štuková modelační vrstva. Štuková výzdoba je, jak odhalil podrobný vizuální průzkum, nanášena po poměrně detailním rozkresleném rozvrhu olovem. Vnitřní konstrukce vystupujících částí, dokumentovaná RTG radiografií, je zhotovena z kovových drátěných armatur.

Materiálová skladba

Skladba štukových malt se vyznačuje charakteristickým složením, které naznačuje možnou souvislost vzniku erbu a štukových soch Adama a Evy ve výklenku východní arkádové chodby hlavního zámeckého nádvoří. Pojivo obou vrstev štukových malt tvoří silně dolomitické vápno, v jádře je určující použití neobvyklých plniv - kromě tříděného říčního nebo kopaného písku byl použit kovářský odpad složený z železných okují, dřevěného uhlí a strusky, které zbarvují jádrovou maltu do šeda. Plnivo jemné modelační vrstvy je tvořeno dobře vytríděným patrně kopaným pískem, který je poměrně čistý a má vysoký obsah bílých transparentních zrn křemene. Modelační štuk je oproti jádru velmi světlý, jemnozrný, na povrchu pečlivě utažený s kultivovanou modelací, koncipovaný oproti jádru s výrazně vyšším podílem pojiva (malta je tzv. mastná, přibližný poměr složek pojiva a plniva je vysoký: 2 až 3:1, obj.).

Povrchové úpravy

monochromie (stávající stav)
Na povrchu štku nebyly nalezeny stopy polychromie ani zlacení. Reliéf byl patrně po vymodelování sjednocen bílým vápenným nátěrem, bez obsahu plniva. V současnosti je erb prezentován v okrové barevnosti, která je druhotnou úpravou. Okrový nátěr zceluje erb s pozadím lunety a překrývá více či méně rozsáhlé sádrové doplňky, které například vyplňují praskliny na pozadí lunety, byly použity pro větší opravy křídel gryfů, doplňují chybějící fragmenty koruny erbu nebo listů na girlandách při okraji erbu. U vzorků V2 (2016), V4 (2016) i V6 (2016) je povrch reliéfu hlazený (nikoliv kletovaný), u vzorku V2 navíc opatřený vápenným nátěrem, který se vyznačuje podobným složením pojiva jako modelační vrstva (tj. silně dolomitické vápno), navíc nátěr neobsahuje plnivo.

Původnost

Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Císařský erb je situovaný v arkádové chodbě v zámecké zahradě nad vstupem do východního traktu. Erb císaře Maxmiliána II. tvoří dvouhlavá orlice korunovaná císařskou korunou, která na prsou nese oválnou čtvrcenou kartuši završenou královskou korunou, v 2. a 3. poli oválu je dvouocasý korunovaný lev (znak Čech); 1. a 4. pole je sedmkrát děleno (znak Uher). Na oválu je umístěn čtvrcený štít se srdečním štítkem. V 1. poli je vodorovné břevno (Rakousko), ve 2. poli štítu věžice s cimbuřím (Kastilie), 3. pole obsahuje tři kosmá břevna (Aragonie) a 4. pole je sedmkrát svisle děleno (Burgundsko). Srdeční štítek je polcený, vpravo se nachází tyrolská orlice, vlevo dvouocasý habsburský lev. Znak je umístěn v rolverkové kartuši, na níž je shora zavěšen rámuující feston, ve spodní části kolana s Řádem zlatého rouna. Kartuše je z každé strany držena gryfem. Vznik erbu lze přibližně datovat mezi léta 1570, kdy je datována doba výstavby arkádové chodby (Bláha – Kyncl 2008, s. 108) a 1576 (koniec vlády Maxmiliána II.). Erb, který byl dlouhodobě zcela opomíjen v odborné literatuře (pro první odborné zhodnocení viz Waisser – Waisserová – Tišlová – Hečková 2020, s. 128–133), tvoří nedílnou součást výzdoby arkádové chodby, kde je dochováno pět impres po sobě jdoucích habsburských císařů dle předloh Francesca Terzia z prvního svazku publikace *Imagines gentis Austriacae* (Konečný 2003, s. 95–103; Salava 2010, s. 68–72). Původně rozsáhlejší soubor emblematických obrazů vymalovaných v arkádové chodbě obsahuje impresy Fridricha III. (1415–1493), Maxmiliána I. (1459–1519), Karla V. (1500–1558), Ferdinanda I. (1503–1564) a Maxmiliána II. (1527–1576). Jejich význam byl interpretován jako vyjádření loajality stavebníka zámku Zachariáše z Hradce k císaři Maxmiliánovi II. a jako vyjádření úcty k habsburské dynastii. Štukový erb císaře Maxmiliána II. nebyl při interpretaci výzdoby zmíněn, přesto je očividné, že představuje završení celého ikonografického programu (k ikonografii zámecké zahrady jako celku viz Michalová 2021). Reprezentativní forma císařského erbu je rovněž vyobrazena v Terziově publikaci, nicméně nejedná se o zcela přesnou předlohu (chybí feston, rozdílná pozice gryfů).

Historické zásahy / opravy

K celoplošné opravě (částečné rekonstrukci křídel a kvalitním sádrovým doplňkům na hlavách gryfů) došlo patrně roku 1941 současně s restaurováním nástěnných maleb arkádové chodby. K objevu maleb a restaurátorskému zásahu existuje historická fotodokumentace zachycující jednak chodbu se zazděnými oblouky arkád, malby částečně odkryté krátce po jejich objevu a pohledy do chodby a jednotlivých nik a klenebních polí s již zrestaurovanými malbami a obnovenou arkádou. Žádný ze snímků nezachycuje štukový erb, přesto se však jeví jako velmi pravděpodobné, že při obnově chodby a opravě malířské dekorace v chodbě mohlo dojít rovněž k opravě štku. Malby jsou k roku 1941 doloženy historickou fotodokumentací ve fotoalbu uloženém v mobiliárním fondu zámku v Telči, inv. č. T-6929, se nacházejí tři snímky částečně odkrytých maleb s popisovou „Telč, im den kollonaden / um entdeckte Fresken, / Juli 1941.“ Jeden snímek zachycuje zazděnou arkádu, další je v albu popsán jako kolonáda po obnově „Die rennovierten Kollonaden, Telč 1941/11). Ve starém fotoarchivu NPÚ ÚOP Brno se pak nacházejí snímky již opravených maleb s datací 1941 (inv. č. 24338, 24342).

Literatura

Jiří Bláha – Tomáš Kyncl, Přínos dendrochronologie pro poznání stavebních památek Telče, *Průzkumy památek XV*, č. 2, 2008, s. 99–118.
Lubomír Konečný, Habsburské impresy v Telči, in: Jiří Kroupa (ed.), *Ars naturam adiuvans. Sborník příspěvků k poctě profesora Miloše Stehlíka*, Brno 2003, s. 95–103.
Zdeňka Michalová, Renesanční zahrada zámku v Telči, in: Jan Galeta – Ondřej Jakubec – Radka Nökkala Miltová – Tomáš Valeš (edd.), *Od dějin umění k uměleckému dílu. Cesty k porozumění vizuální kultuře*, Brno 2021, s. 57–64.
Jan Salava, Dílo Francesca Terzia ve výzdobě Státního zámku v Telči, *Památky vysočiny II*, 2010, s. 67–75.
Pavel Waisser – Jana Waisserová – Renata Tišlová – Petra Hečková, *Renesanční štuková díla zámku v Telči v kontextu dějin umění, technologie a restaurování*, Pardubice 2020, s. 128–133.

Prameny

Francesco Terzio, *Austriacae gentis imagines (Pars I)*, Innsbruck 1569.

Odkazy

Francesco Terzio, *Austriacae gentis imagines* : http://dl.ub.uni-freiburg.de/diglit/terzi_austri-1/0005

Autoři záznamu

Zdeňka Michalová, Lucie Bartůňková, Renata Tišlová

Datum poslední změny

18.8.2022

Fotodokumentace současného stavu

Zámek Telč, Císařský erb, celkový pohled (Vojtěch Krajiček, 2019)

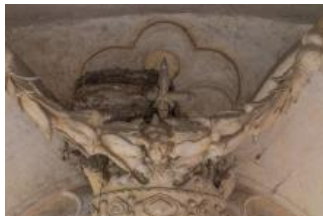
Zámek Telč, Císařský erb, detail erbovního štítu (Vojtěch Krajiček, 2019)

Zámek Telč, Císařský erb, gryf držící erb z levé strany (Vojtěch Krajiček, 2019)

Zámek Telč, Císařský erb, gryf držící erb z pravé strany (Vojtěch Krajiček, 2019)

Zámek Telč, Císařský erb, detail festonu s křížkem (Vojtěch Krajíček, 2019)